

JURE DETELA, ZEMLJEVIDI

V lanskem letniku zbirke Pota mladih pri Mladinski knjigi je v skromni opremi Sreča Dragana izdal svoje miselno poetične zapise tudi Jure Detela. Z avtorjem smo se doslej srečevali le na raznih študentskih manifestacijah ali ob redkih revialnih objavah, zato predstavljajo Zemljevidi prvi strnjen pregled dela tega »totalnega« pesnika, ob katerem zveni naslov edicije (Pota mladih) nekam nesubtilno.

Zemljevidi so namreč nezačetniška, samostojna in suverena zbirka ter predstavljajo eno najskrajnejših poglavjih slovenskega miselno filozofskega pesnjenja. V novejšem času delno srečujemo tak tip poezije zlasti pri Strniši in Koviču, a je v tem smislu Detelovo pesništvo vsekakor čistejše, čeprav ni mogoče reči, da je s tem tudi že miselno preciznejše. Naslov Zemljevidi pove v kratkem naslednje: prebiti (filozofsko) zakoličene razsežnosti sveta, ki ga živimo, in vzpostaviti novo, drugačno topografijo bivanja. V tem smislu so pričujoče pesmi poskus globalne miselne orientacije.

Bistvena naloga kritičnega pisanja ob taki poeziji seveda ne more biti drugega kot definirati odnos do absolutnega, kakor ga izkazujejo pesmi. Toda totalno agnostična narava Detelovega premišljevanja, ki se ne ukvarja z absolutnim v smislu metafizično racionalnih kategorij, pač pa poslednje stvari stvari izreka le z zastrtimi poetičnimi evokacijami, seveda ne dovoljuje racionalnih postopkov. Poskus doslednega dešifriranja bi bil prav tako mučen, kot bi bilo načelno vrednotenje komično. Gre za situacijo, kjer avtor že a priori več »vé« kot njegov še tako pozorni bralec. Zato naj splošno stanje stvari opišem le z nekaj približnimi formulacijami in brez kakršnihkoli globljih interpretativnih ambicij.

Kljub odsotnosti razvidnih metafizičnih kategorij in zlasti še njihovih histo-

ričnih vrednosti je v tem pesništvu na delu tipična evropska filozofska tradicija. Ta je razvidna iz načina, kako je postavljen ključni pesniški doživljaj, ki ga je mogoče z vso spoštljivo redukcijo imenovati problem razmerja med materijo in duhom. Odnos ni preprosto antagonističen, pač pa gre za psihofizično transcendiranje; preverljiva in z intelektom dinamizirana območja materialnega so podvržena neki povsem iracionalni težnji po dematerializaciji, kar v eksistencialnem smislu pomeni, kako doseči popolno identifikacijo z duhom. Razumevanje duha v kontekstu Zemljevidov pa ni spiritualno, zdi se, da je bliže materialističnemu umevanju, zato se pesnik pogosto zapisuje beseda energija. A najprej je treba razpršiti čutnost, vse senzorne mehanizme, ki obremenjujejo zavest z otipljivo pojavnostjo. Kajti: V čutnosti, ki se / nikjer ne prekine, / sem enkrat za zmeraj / postavljena rana. / Svet je daleč, / ko govorim (str. 87). To je rana, ki odpira smrt kot eksistencialno konotativno témo. Kaže, da je ključna pesem v umevanje Zemljevidov Kriterij rojstva. V odlomku beremo: In biti zaklet / v dvojnost lastnega / uma, / ki ga vso večnost / nekaj totalno / neznanega misli. / Ja! / biti vso večnost / brez odrešitve! / In biti ogromno / znamenje smrti, / v prosto uporabo / različnih svetov / prepuščeno. / Ne kakor angel, / ki se giblje in pleše, / temveč masivno / in fiksno. / Še več! / Biti edina / inkarnirana smrt. / Prvi razglašam / njeno lepoto / za zmeraj (str. 84). Napor, s katerim je obsijana pesnikova misel v celoti, je preseganje klasične dihotomične strukture, kakršna pač legitimno pripada evropski filozofiji.

Detelova poezija je filozofska v pravem pomenu besede: kot ljubezen do modrosti, kot iskanje začetnih razmerij do sveta. In ker je iskanje temeljnih stvari že od rojstva filozofije obsojeno na pesniško besedo, je tudi Detelova

vzpostavitev lastnega duhovnega zemljevida visoka pesniško kultivirana govorica, ki niha od obredne monolitnosti do kratkih magično poetičnih digresij. Predstavim naj samo še zadnjo,

75. pesem: Naročje mrtvih prepozna / in sprejme temne trate, / s prividi neodrešene) in s sanjami bogate.

Peter Kolšek

Glosa

SMO PRIPRAVLJENI BITI PRIPRAVLJENI?

Vprašanje, ki naj bi bilo predmet te glose, ni novo, je pa vendarle takšne narave, da si ga moramo spet in spet zastaviti, kar nas hkrati tudi opozarja, da ga ne znamo ali ne zmoremo prav rešiti: v mislih imam ponavljajoče se zadrege ob naših kulturnih in umetniških manifestacijah v tujini. Z ene takšnih, ambiciozno zastavljenih manifestacij se namreč pravkar vračam in nenaavadna podobnost med starimi izkušnjami in sedanjimi vtisi mi narekuje pričujočo glosa.

Vsi vemo, da naša kulturna izmenjava s tujino ni ne lahka ne uspešna. Kljub številnim naporom in prizadevanjem, bi lahko dodali. In prav to je tisto, kar me silí k razmišljanju: v tujini je zavest o naši kulturi — tudi tam, kjer nam vrata razumevajoče odpirajo — nadvse skromna, nefunkcionalna, nanjo v glavnem ne moremo računati, ko razmišljamo o kontinuiteti naše kulturne navzočnosti zunaj naših državnih (ali celo republiških) meja. Ne gre za ceneni očitek našemu posredništvu na tem področju, naši manažerski službi, brez katere je sleherna ambicioznejše zamišljena dejavnost že zdavnaj čista zmota, saj je svet, ki nas obkroža, kot tudi naš lastni, že zdavnaj prenasičen s kulturno ponudbo, ki prav na ravni sprejemanja-nesprejemanja ne more mimo najosnovnejših zakonitosti sodobne potrošnje. Mi pa se v svojih stikih s tujino (v prizadevanjih za večjo trdnost

takšnih stikov) največkrat obnašamo tako, kot da nas povsod in že vnaprej čakajo z odprtimi rokami, če ne že kar vnaprej hvaležni za vse, kar jim nameravamo ponuditi. Preprosto in grobo povedano: kot da je vse, kar ponujamo, vredno in zanimivo že zato, ker je jugoslovansko. Primer s tedna jugoslovanske kulture v Italiji (Jugoslavija v čast sv. Cirila, od 20. do 27. maja): duet, operna pevka — kitarist, je demonstrativno odpovedal »nadaljnje sodelovanje«, ker ni bil ob prihodu v Rim, pred kakršnimkoli nastopom, deležen ustrezne pozornosti; v Cosenzi so na jugoslovanskega predavatelja zaman čakali: preprosto ga ni bilo. Rekli smo: samo kot primer. Toda primer, ki ni brez zveze z določeno miselnostjo in kaže na popolno odsotnost odgovornosti. Omenjeni teden jugoslovanske kulture v Italiji, ki je tokrat zajel šest mest (Rim, Napoli, Sorrento, L'Aquila, Tarquinia, Cosenza) je bil po organizacijski in programski plati plod dogovora med ustreznimi republiškimimi ustanovami (kulturnimi skupnostmi, zavodi za mednarodno sodelovanje), ki so bile hkrati tudi samostojni financerji po načelu »vsaka republika za svoje moštvo«, kar je v praksi pomenilo: vsak po svoje, pa tudi: pomagaj si sam. Ne gre navajati podrobnosti, ostanimo pri globlji motivaciji te glose: medrepubliško dogovarjanje kulturnih skupnosti ali sorodnih ustanov (v Sloveniji Zavod SRS za mednarodno... kulturno sodelovanje) očitno še ne poteka na ravni, ki bi takim prireditvam zagotavljala optimal-